

RECENZE / BOOK REVIEW

Jan CHARVÁT, Bob KUŘÍK a kol.: „Mikrofon je naše bomba“. Politika a hudební subkultury mládeže v postsocialistickém Česku.

Praha 2018: Togga, 420 s. ISBN 978-80-7476-137-9.

Recenzovaná kolektivní monografie představuje ucelenou sérii případových studií věnovaných vybraným subkulturním proudům v českém prostředí. Autoři se konkrétně zaměřují na skinheads, punks, hardcore, freetekno a squattingovou komunitu a věnují se genderovým aspektům subkultur. Výše naznačené případové studie jsou ukotveny v hutném úvodu, kde se autoři zaměřují na vymezení jejich teoretických východisek a představují základní přístupy ke studiu subkultur.

Než se pustím do podrobnějšího představování jednotlivých případových studií, považuji za vhodné uvést v tomto místě recenze pár stručných bodů. Recenzi píše z pohledu (dříve) pravidelného (nyní sporadického) návštěvníka HC a punkových koncertů a festivalů. Dále bych rád předeslal, že z mého pohledu se autorům knihy podařilo vystoupit ze stínu klasické extremistologie vůči níž se v úvodu vymezují, a která nabízí velmi ploché pohledy na problematiku subkultur (vedoucí v argumentaci teorie extremismu povětšinou k jejich sekuritizaci/tvorbě morální paniky). Oproti extremistologii uchopují autoři problematiku hudebních a politických subkultur daleko citlivěji a akademicky rigorózněji. Posledním bodem, který bych rád zmínil, je skutečnost, že autoři nepíší „případové studie od stolu“ (jak je z mého vnímání extremistologie standardem), ale dominantně využívají pozorovaného zúčastnění – mají tedy k jimi zkoumaným subkulturním proudům vazby a de facto dominantní část studií vychází z reflexe jejich vlastní zkušenosti s daným prostředím. Podle mého názoru to vede k tomu, že studie mají jednak přidanou analytickou hodnotu a jednak jsou psány velmi čtivým a poutavým jazykem, který nesklouzává k využívání akademického newspeaku. Z výše uvedeného je patrné, že z knihy „Mikrofon je naše bomba“ mám veskrze pozitivní dojem. Níže se zaměřím na podrobnější představení jednotlivých případových studií. Spíše než abych potenciálnímu čtenáři knihy nabízel sérii spoilerů, se pokusím krátce shrnout hlavní problematiku, která je ve vztahu k jednotlivým subkulturám řešena.

Jan Charvát se v první případové studii věnuje subkultuře skinheads. Po stručném nastínění historického vývoje a etablování této subkultury (v obecném a českém kontextu) přechází autor k tomu, co je pro tuto subkulturu asi nejpříznačnější (a je to koneckonců obsaženo i názvu kapitoly) – silný vnitřní frakcionalismus vedoucí k tomu, že subkulturu (resp. označení skinhead) si přivlastňují různé proudy, které sice mohou sdílet podobné subkulturní atributy, ale názorově jsou (v některých případech velmi

silně) názorově odlišné. Jan Charvát se věnuje charakteristice toho, jakým způsobem se proti jednotlivé odnože této subkultury (zkratkovitě – rasističtí, anti-rasističtí a apolitičtí skins) vymezují a jakým vývojem jednotlivé odnože této subkultury prošly.

Druhá případová studie věnovaná punkové a hc subkultuře autorky Petry Kumové by šla asi nejlépe shrnout tvrzením „od no future k our future“. Stejně jako v předchozí studii i zde autorka shrnuje to, jakým historickým vývojem prošla hc/punková subkultura a v jakých podobách a kontextech byla přenesena do českého subkulturního prostředí. Autorka dále zachycuje štěpnou linii na politicky orientovaný DIY punk, který usiluje o vytváření kulturního a hodnotového prostoru, který bude alternativou dominantního systému, a na „alkopunk“, který (a zde vkládám svůj názor) využívá subkulturní artefakty punkové subkultury, bez jakékoli přidané hodnoty a stává se tak pouze konzumním statkem pro ty, co se chtějí profilovat alternativně, byť alternativní jsou pouze tím, že konzumují (a vykrádají) subkulturní symboly punkové/hc subkultury.

Subjektivně hodnoceno, mě nejvíce oslovila případová studie Boba Kuříka věnovaná Vrahounům – tedy kolektivu napojeného na hudební klub Vrah v Rožnově pod Radhoštěm. Autor v kapitole zachycuje etablování lokální punkové scény a to, jakým způsobem scéna reagovala na polistopadový vývoj a transformaci scény (a vlastně společnosti jako celku). Toto velmi poutavě zachycuje na vztahu Vrahounů k osobě Václava Havla (ať už jako osoby nebo jako symbolu). K výše uvedenému nachází dvě pozice, ve kterých lze se symbolem Václava Havla pracovat – (1) Havel-disident, (2) Havel-prezident. A na etnografické studii Vrahounů ukazuje ambivalenci vztahu k těmto pozicím, která je velmi snadno zobecnitelná, nemá tak vypovídající hodnotu pouze ve vztahu ke klubu Vrah, ale domnívám se, že je přenositelná na scénu jako celek (a de facto na českou společnost).

Po Vrahounech následuje případová studie, ve které se Arnošt Novák věnuje squattingu. Po představení teoretických implikací výzkumu tohoto fenoménu a stručné charakteristice obecného kontextu a vývoje squattingu přechází autor k zachycení toho, jakým způsobem byl tento fenomén přenesen do pražského (ergo českého) prostředí. V českém (a obecném) kontextu na vztahu squatting-státní aparáty zachycuje postupnou neoliberalizaci společnosti spojenou s vyšší mírou represivního působení směrem ke squattingu a v přeneseném významu k alternativám k dominantnímu neoliberálnímu paradigmatu a jinakosti odporující stereotypním představám produkovaným tímto paradigmatem. V případové studii hovoří autor o všech zásadních squatech, které se v Praze postupně etablovaly a o tom, jakým způsobem na ně státní aparáty v průběhu času reagovaly.

Předposlední studie je věnována freeteknu a Ondřej Slačálek se zde zamýšlí nad tím, jakým způsobem je možné nahlížet na tuto subkulturu teoretickou optikou morální paniky. Sám předesílá, že tento koncept je s výzkumem subkultur velmi úzce spjat

(ostatně Cohen tuto teorii zformuloval právě na základě působení jedné subkultury a reakcí veřejnosti a médií). Po představení základního rámce výzkumu subkultur a morální paniky plynule přechází k tomu, jakým způsobem se freetekno scéna etablovala v českém prostředí. Nejzajímavější částí statě Ondřeje Slačálka je interpretace Czechteku (jakožto největšího freetekno festivalu v ČR) optikou teorie morální paniky. Autor v průběhu let konání akce vhodně zachycuje jednak její proměny (a vlastně i proměny freetekno scény a její vnitřní spory) a jednak proměny toho, jakým způsobem byla tato akce rámována a jakým způsobem a na základě jakých atributů byla okolo ní konstruována morální panika.

Marta Kolářová a Anna Oravcová uzavírají sérii případových studií pojednáním o problematice vztahu genderu a subkultur, konkrétně tím, jakým způsobem se v českém subkulturním prostředí (ne)prosazují ženy v hip hopu a punku. V úvodním pojednání poskytují interpretaci toho, že hudební subkultury jsou velmi silně maskulinně orientované, a že je role ženy často stereotypizována. Subkultury tak de facto přejímají část vzorců jednání, které apriorně kritizují a v některých pozicích rozdělují „typicky mužské“ a „typicky ženské“ role, které by měly muži a ženy v rámci subkultur plnit. Dochází tak k tomu, že subkultury sebe samy směrem na venek definují jako svobodný prostor, kde se mohou jedinci realizovat, na druhou stranu ale v mnoha ohledech subkultury přejímají genderové stereotypy. Autorky ve své případové studii poskytují sérii interpretací toho, proč je vlastně genderová nerovnost dominantní společnosti přenášena i na úroveň zdánlivě svobodných subkultur.

Pokud bych měl recenzi nějak uzavřít, tak se domnívám, že autorskému kolektivu se podařilo vytvořit originální kolektivní monografii, která pokrývá prostor, kterému je v českém odborném diskurzu věnována kvalitativně i kvantitativně malá pozornost. Z mého pohledu představuje kniha „Mikrofon je naše bomba“ po několika letech první odbornou monografii z českého prostředí, jejíž četba mě vyloženě bavila a když jsem knihu dočetl, tak jsem měl pocit, který mám po dočtení kvalitní beletrie – chtěl jsem ihned číst další díl. Alternativou ke druhému dílu může být speciální monočíslo časopisu *Central European Journal of Politics* (2018, č. 1), které je věnováno problematice subkultur, a kde většina autorského kolektivu knihy představuje další série případových studií vztahených k problematice subkultur. Jak jsem zmínil výše v tomto pojednání, z knihy mám veskrze pozitivní dojem. Autorům se podařilo napsat kolektivní monografii, která působí jednolítým dojmem a velmi originálním způsobem se věnuje problematice subkultur. Moje nadšení je ale nutné brát z rezervou, protože do čtení knihy (a následné série článků) jsem se pouštěl z pozice čtenáře, který má hodnotově velmi blízko k prostředí, které je v knize (a člancích) rozebíráno, a čtení knihy mě obohatilo nejenom z odborného hlediska, ale i z hlediska hudebního, kdy jsem si při čtení poctivě pouštěl všechny kapely (vyjma kapel typu Ortel a podobných) a sound systémy, o kterých je v kolektivní monografii pojednáváno. Při psaní recenze jsem si musel pustit mé nejoblíbenější album *A Day Will Come* od skupiny *Lion's Law*, jelikož

uvažování o recenzované publikaci a o tom, jak tuto recenzi koncipovat, mě k tomu samovolně navedlo.

Abych to shrnul, knihu „Mikrofon je naše bomba“ a její extenzi ve formě článků v tomto žurnálu (2018, no. 1) lze jen doporučit, a to nejen zájemcům o studium subkultur, ale i širšímu publiku, jelikož kniha je napsána čtivým a poutavým jazykem, ale zároveň v ničem neporušuje standardy akademické rigoróznosti. Zároveň se autorům podařilo vhodně uchopit téma, které je dominantně v českém kontextu rámováno hávem extremistologie, a z tohoto rámce vystupují, překračují ho a v mnohém poskytují daleko smysluplnější pohled na problematiku subkultur, než je standardní extremistologická sekuritizace.

PhDr. Petr Krčál, Ph.D.
Katedra politologie a mezinárodních vztahů, Filozofická fakulta
Západočeská Univerzita
Plzeň